

Az első és a második szerelem*

CSAPLÁR VILMOS

Az Úttörővasút toborzói közül az egyiknek már belépéskor föltűnt az iskolapadból felé áradó, derűs tekintet, és ezt úgy értelmezte, hogy ha a többieket nem is, a mosolygós tanulót érdekelni fogja az ajánlatuk. András az igazgató előzetes bejelentése után várta a napot, de amikor eljött az idő, az öröm mellett meg is lepődött. Nemcsak ő, az egész osztály. Egy rövid, de erőteljes kopogással egyidőben kicsapódott a terem ajtaja. Elsőnek az igazgató, mögötte az osztályfőnök jelent meg, és utánuk nem akart véget érni a bevonulás. András egyrészt azt nézte, hogy meddig folytatódik az érkezők sora, másrészt, hogy kik azok, akik már bejöttek. Mivel a kettőt egyszerre nem figyelhette, a tekintete ide-oda ugrált az ajtó és a bent lévők között. A sötétkék egyenruhás fiúk és lányok az osztályban, a katedra előtt, szokatlanul hatottak. Az egyik fiúnak élből végződött elöl a sapkája, és táská lógott az oldalán, egy lány pedig, elhelyezkedve az érkezés szerinti sorban, azonnal lekapta a sildes tányérsapkáját. Később kiderült, hogy a táskás is, a lány is kalauz, és a kalauzok párban végzik a munkájukat, de csak egyikük hord táskát. Barna hajzuhatag ömlött a vállára. Egy gimnazista korú, kopaszodó, langaléta fiú halkán utasította, hogy vegye vissza a sapkát. Nem lehetett hallani, csak kikövetkeztetni. A lány engedelmeskedett, kezdte alágyúrnival a haját, mire a langaléta bosszúsan intett, hogy most már mindegy, a haj maradhat. Közben beért az utolsó látogató, egy tányérsapkás fiú, aki nyeles jelzőtárcsát szorongatott a kezében, melynek az egyik felét zöldre, a másikat pirosra festették. Később a langaléta azt is tudatta az osztállyal, hogy a tárcsás a forgalmista.

A langaléta ifivezetőnek nevezte magát (ő volt az, akinek belépéskor föltűnt András derűs tekintete), s mindjárt az elején a társaival együtt bemutatkozott. Som Dezsőnek hívták. Megkérdezte az osztályt, hogy ki tudja, mi az az ifivezető. Senki nem jelentkezett, mire kilátásba helyezte, hogy majd ezt is elmondja. Előbb az Úttörővasút történetéről kívánt beszámolni. Első motorvonati szerelvénye, mesélte többek közt, a Camot 001 pályaszámú sínbusz és Cax 501, Cax 502 pályaszámú mellék kocsijai voltak, ez a szerelvény alkotta az elsőként közlekedő vonat szerelvényét az 1948. július 31-i megnyitó ünnepségen. Fölmutatta az alábbi fényképet, majd körbeadta.

A motorvonati szerelvényt, folytatta abban a reményben (ezt a reményét ki is fejezte), hogy az osztály a szerelvény tanulmányozása közben a szavaira is képes figyelni, a Magyar Államvasutak megrendelésére az Újpesti Karosszéregyárban készítették. A szerelvényt, ha nem következik be épp akkor a „fordulat éve”, vagyis a Magyar Kommunista Párt győzelme, valószínűleg a nyíregyházi keskeny nyomközű Városi Vasúton állították volna forgalomba. Erre utal, jegyezte meg, hogy tervezésüknél a nagyobb sebességű sínbuszok építésénél nyert tapasztalatokból indultak ki. A kocsikat alacsony kocsiszekrényvel és alacsony padlómagassággal szerkesztették. Addig szokatlan megoldást választva a kocsiszekrényeket teljes egészében hegesztett kivitelben gyártották. A motorkocsi és mellék kocsijai 80 kilométer per óra sebességgel való közlekedésre voltak alkalmasak, azonban a megengedett legnagyobb sebességük 30 kilométer

per óra lett úttörővasútként. A csoport egyetlen felnőtt (és kövér) tagja, az Úttörőszövetség képviselője, aki Epres István néven kezdte a bemutatkozások sorát, ekkor rászólt Som Dezsőre, hogy „ebből talán elég lesz ennyi”, de az ifivezető engedélyt kért rá, hogy még „egy pár szót” hadd mondjon „a témánál maradván”. A motorkocsit és a mellék kocsikat, mondta Som, miután az Úttörőszövetség képviselője ingerülten bár, de bölintott, a Fogaskerekű Vasúton szállították a Széchenyi-hegyi motorszínbe az Úttörővasút első szakaszának megnyitását megelőzően. Még ekkor se hagyta abba, csak lélegzetnyi szünetet tartott. A motorkocsi és mellék kocsijainak szolid méretei, szögletes élektől mentes formája pontosan illettek az Úttörővasút hangulatához, hadarta, hogy félbe ne szakíthassák, aminek az esélye egyre nőtt. A járművek színezését is az úttörők vörös színű nyakkendőjéhez igazítva választották meg. A gyerekek „Kis Piros”-nak, majd „Kis Piri”-nek nevezték. Előkapta a zsebéből és fölmutatta az alant látható fényképet, mely a Kis Piri Fogaskerekű Vasúton való szállítását örökítette meg.

Az Úttörőszövetség képviselője nem engedte, hogy ezt is körbeadja. Könyörtelenül kirántotta a kezéből, zsebre vágta, és átvette a szót. (Így nem került sor annak a kifejtésére, hogy mi az ifivezető.) Rátért a jövetelük céljára, a toborzásra. Ékes szavakkal ecsetelte, hogy a vasutat a Párt és az állam azért hozta létre, hogy a gyerekek felelősségtudatát és kötelességtudatát fejlessze, valamint úttörővasutasnak lenni egy úttörő számára mekkora dicsőség, majd az egyenruhás gyerekek közreműködésével bemutatta,

hogyan ez milyen munkát jelent. Intésére a válltáskás kinyitotta a táskáját, egymás után fölmutatta, hogy miket tart benne. Letépett a jegytömbről egy jegyet, a lyukasztóval kezelte, vagyis két helyen átlyukasztotta, majd a hosszú hajú lány körbejárt a teremben a jeggyel, hogy azt az osztály közlelő is szemrevételezhessen. A forgalmista fiú ezalatt eljátszotta, hogy ha érkezik a vonat az állomásra, a táblája piros felét kell fölmutatnia, ha indul, akkor a zöldet. Többször belefűjt a nála lévő sípba.

+

Andrásnak tetszett, hogy a sötétkék egyenruhához kihajtott gallérú, fehér inget kell viselni és fehér zoknit. Elsőként írta alá a jelentkezési lapot.

Egy tanfolyam elvégzése után a gyülekezési bázison, a Hűvösvölgyi végállomáson kellett jelentkeznie, s némi eligazítás után munkába lépett. Tizenöt csoportba szervezték az állományt, így András tizenöt naponta teljesített szolgálatot, és ha ez a nap nem hétvégére esett, igazoltan hiányozhatott az iskolából. A műszak kora reggeltől délutánig tartott. A tagok minden beosztásban (váltókezelő, forgalmista, naplókezelő, kalauz) jártasok lettek, fölvtva töltötték be a munkaköröket. A kalauzok párosan dolgoztak, András annak a lánynak (Kovács Tündének) a párja lett, amelyiknek a vállára omlott a haja az osztályban.

A közös jegykezelés a következőképpen történt: András elkérte a jegyet az utastól, átadta a társának, aki jól megnézte, két helyen kilyukasztotta, majd András kezébe helyezte. A fiú szintén alaposan megvizsgálta, hogy jó helyen vannak-e a lyukak, csak ezután nyújtotta át a tulajdonosnak. Az utasok közül néhányan, önszorgalomból, ugyancsak ellenőrizték az érvényesítést, mielőtt zsebre tették volna a jegyüket. Az emberek többsége ekkoriban úgyszólván a saját személyes ügyének tekintette az előírásokat, és a szívkön viselték, hogy szabálytalanságok ne történjenek. Ha mégis előfordultak, fölléptek ellenük, például jelentették az illetékes hatóságnak.

András a gyakorló idejének lejártával szerepet cserélt a társával. Ő lyukasztott, és a lány vette el és adta vissza a jegyet, megfelelő ellenőrzés után.

Az úttörővasutasság egyik alapelve az úttörő önállóságra nevelése volt, de a hangsúly nem az önállóságra, hanem a nevelésre került, ennek megfelelően minden rangsorban fölül lévő ellenőrzött (s ha kellett, kioktatott) minden rangsorban alul lévőt. Az újra meg újra ellenőrzés úgy hozzátartozott az vasutas élethez, mint mozdony fűtve és a madarak csivitelése.

Persze minél magasabban helyezkedett el valaki a hierarchiában, annál többet engedhetett meg magának. Az úttörővasút esetében a magasabb szintet az ifivezetők jelentették. Ők általában a kettő közül az egyik végállomáson tartózkodtak, de Som Dezső szinte kizárólag Hűvösvölgyben

töltötte az időt, a kocsiszínben, a már használaton kívüli Camot 001 pályaszámú sínbusz, más néven a „Kis-Piri” közelében. Ismételten körbejárt, elragadtatással bámulta. Fölkapaszkodott az ütközőre, megtapogatta a kerek lámpákat, sőt, annak ellenére, hogy szigorúan tilos volt, beszállt a vezetőfülkébe, hozzányúlta a karokhoz, gombokhoz, és úgy tett, mintha a motorvonat haladna, és ő vezetné.

Néha eszébe jutottak a kötelességei is. Elterpeszkedett az üzemben lévő szerelvények valamelyikének padján, hogy lehetőleg senki idegen ne ülhessen mellé. Látszólag az ablakon át a tájban gyönyörködött, de a szeme sarkából megfigyelés alatt tartott mindent, ami a kocsiiban történt, különösen a kalauzok tevékenységét. Egyszer észrevette, hogy Gajz András nem adja vissza a kilyukasztott jegyet a társának, hogy az figyelmesen megszemlélje, hanem ő nyújtja át az utasnak. Magához intette Andrást, helyet adott neki a padon. Nem tért rá rögtön a megfigyelt szabálytalanságra, pár pillanatig hallgatott a nagyobb nyomaték kedvéért, majd az iránt érdeklődött, hogy tetszik-e Andrásnak a vasutasszolgálat. Tetszik, bólintott a fiú. Szóval, nyugtázta Som, nem bánta meg, hogy jelentkezett. Nem, rázta a fejét András. Som közben metsző pillantást eresztett a kalauztárs felé, aki az ajtónál várta, hogy tovább haladhassanak. Csakúgy, mint annak idején a toborzásokor az osztályteremben, Tünde most is lekapta a tányérsapkáját, és a vállára zuhant a vastag szálú, dús haja. Som feszült lett, mégse szólt semmit, útjára engedte a kalauzpárt. Csak épphogy érintette az alapproblémát, hogy a jövőben ne András adja vissza az utasnak a jegyet. A társnak ellenőriznie kell a lyukasztást.

A következő műszakkezdéskor nem Som, hanem egy Jávor Kálmán nevű másik ifivezető elvonult egy szobába a kalauztárral, Kovács Tündével. Jávor először visszatekintett az előzményekre. Tündével kivételeztek. Épp azért, hogy a haját alá tudja gyűrni, engedélyezték neki a folyamatos tányérsapkahordást, de ő folyton lekapdossa szolgálat közben. A beszélgetés azzal végződött, hogy vagy levágatja a lány a haját, vagy nem lehet tovább úttörővasutas. A legközelebbi szolgálatig tizenöt napja van, hogy döntsön. Illetve nem, egy héten belül telefonáljon, mert hosszú hajjal ne is jöjjön, és akkor gondoskodniuk kell új csoporttagról.

Tányérsapkát ugyanis a felnőtt korú állomásfőnökökön kívül a forgalomirányítók viselhettek, tehát a csoport minden tagjának tartozott a felszereléséhez tányérsapka, amit viszont csak akkor vehettek föl, ha ebbe a munkakörbe osztották be őket.

Az ország politikai vezetése mindenre gondolt. Ki tudták számítani, hogy a szabadon lengedező, hosszú lányhajak föllazítják a fegyelmet a fiúkban. Országosan is nagyon komolyan vették ezt a témakört. Az áruházakban csakis olyan női ruhákat lehetett kapni, amelyek ellensúlyozták vagy kimondottan semlegesítették a női test vonalait. Maximálisan ügyeltek arra, nehogy

bárkiben szexuális gerjedelem támadjon utcán, egyáltalán nyilvános helyen. A fegyelem szempontjából ezt veszélyesnek minősítették. A fiúk és a lányok külön általános iskolába jártak, plusz a lányokat iskolai köpenyek viselésére kötelezték a gimnáziumokban is, ahol pedig még szintén ismeretlen volt a koedukált osztály fogalma.

A fiúk esetében a hosszú haj lázadásnak minősült. Ha egy tanár szerint egy fiútanulónak hosszabbra nőtt a haja a kelletténél, hazaküldte, a szülőöknek pedig üzent az ellenőrző füzetben, hogy sürgősen intézkedjenek. Az utcán árgus szemekkel figyelő rendőröknek jogukban állt az általuk hosszú hajúnak ítélt fiatal fiú járókelőt elkapni és bevinni a legközelebbi borbélyhoz, kényszerhajvágásra.

Tünde viselkedése aznap megváltozott. Kifelé bámult az ablakon, rá se pillantott a jegyekre, mielőtt a tulajdonosok kezébe nyomta volna. Egyszer még a szükséges és begyakorolt terpeszállásról is megfeledkezett. A szerelvény hirtelen kanyarodott, ő meg egy nagypapája ölében ülő unoka ölébe esett. A gyerek ijedtében torkaszakadtából sírni kezdett, Tünde sapkája a földre került. András előbb a lányt segítette talpra (megcsapta a haj illata, tényleg izgatóan hatott rá), aztán fölvette a sapkát is, a kezébe adta, majd figyelte, hogy milyen nagy igyekezettel próbál begyömöszölni alá annyit a hajából, amennyi csak lehetséges, holott András szívesebben látta volna az egészet, szabadon, lobogva, sőt, kedve lett volna újból beleszipantani, akarattal.

A vasút egypályás volt, körülbelül a táv felénél kitérőt építettek. Úgy szerkesztették meg a menetrendet, hogy az egyik irányból közlekedő szerelvénynek mindig várnia kellett a szemből jövőre. Visszafelé meg a másik várt. Hosszú percek teltek el ilyenkor. Az utasoknak megtiltották, hogy leszálljanak, de a kalauzok föl-le járkálhattak a kocsik mellett a csikorgó gyöngykavicson, vagy beszédbe elegyedtek az állomás forgalmistájával, attól függően, hogy az kijött-e az épületből. Mindig kijött, az egyik oldalon zöld, a másik oldalon piros tárcsájának nyelét a hóna alá csapva, csak az lehetett kérdés, hogy mindjárt fölbukkan-e, vagy csak később. A kalauzok szállították a híreket állomásról-állomásra, a forgalmisták általában nem akartak kimaradni semmiből.

Elmúlt Húsvét, tolult elő a zöld a fák és a bokrok hajtásaiból, az énekesmadarak éktelen zajt csaptak. Tünde intett Andrásnak, hogy az erdő felőli oldalon szálljanak le. Nem mertek eltávolodni a kocsiktól, csak átléptek a vízelvezető árkon, és épp annyira mentek be az erdőbe, hogy az utasok ne lássák őket. A lány lehajtott fejjel állt, próbálta beleképzelni magát egy olyan lány helyébe, aki levágatta a haját, de nem volt képes rá. Inkább elképzelte, hogy aznap utoljára kalauz. Hirtelen minden szebb, szeretetre méltóbb, fontosabb lett. Andrásra tekintett, aki még nem ismerte az állapota okát, szimpla szomorúságnak látta. Megkérdeshette volna, hogy mi a baja, de nem

kérdezte meg, hátha nem is szomorú. Eszébe jutott, hogy letépi a közelben nyíló sárga virágot, és a lány kezébe adja. Épp hajolt volna le, amikor Tünde átölelte, megpusztilta, majd átugrotta a vízelvezetőt, föllendült a lépcsőre, onnan intett Andrásnak, hogy siessen. Erősödő motorzúgás hallatszott, a szemből jövő szerelvény dudálva közeledett.

Műszak után az ifivezetők kiértékeltek a teljesítményeket, majd következett a közös uzsonna. A fiúk és a lányok külön csoportban szoktak távozni, Tünde váratlanul mégis azt indítványozta Andrásnak, hogy menjenek együtt, kettesben. Nem vette észre, közelített a témához, hogy a többi vasutas lánynak rövid a haja? Most, hogy így mondd, vontam meg a vállát a fiú. Nem nézegeti a többi lányt, őt csak Tünde érdekli, gondolta. Utólag azt érezte, hogy valami ilyesmit szeretett volna kifejezni a vállrándítással. Tündének az apja érdemeire való tekintettel engedték meg, hogy mindig tányérsapkát viseljen, mert az alá jobban elfért a haja, tudta meg András, de most le kell vágatnia, ha vasutas kíván maradni.

Szemerkléni kezdett az eső, András fölpillantott az égre. Még a fölöttük lévőknél is sötétebb felhők közeledtek. Neked mindig jó kedved van, érdeklődött Tünde. András azt válaszolta, hogy nem, nem mindig. Utálok elázni, jelentette ki a lány. András közölte, hogy ő is. Akkor miért mosolyogsz, kérdezte a lány. András biztosította Tündét, hogy nem mosolyog. De, erősködött a lány. Nem, rázta a fejét a fiú. A lány ujjal mutatott rá. Tagadod, közben csinálod. Mindig mosolyogsz. Hát ez az, jegyezte meg csöndesen András. Mi az, hogy ez az?

Abban egyetérthettek volna, hogy fogalmuk sincs, miért probléma az, ha egy úttörővasutas lánynak a vállára lóg a haja, de ez így szóba se került. Úgy nevelték őket, hogy vannak kötelező előírások, elvárások, sőt parancsok, ezeket nem lehet megkérdőjelezni, különösen nem nyíltan. Futólag tűnődtek rajta, de miután már annyiszor megtörtént velük különféle helyzetekben, hogy nem vonták kétségbe a szabályokat, csak tűnődtek, egy idő után észre se vették, hogy tűnődnek.

Miféle „érdemei” vannak Tünde apjának, érdeklődött András. Vájár volt, mesélte a lány, aztán felszíni bányagépkezelő lett, majd a Párt kiemelte, iskoláztatta, most mérnökként dolgozik. András a „kiemelte” szó hatására elképzelt valakit, aki a föld alatt szemet fejt, aztán fölhozzák a felszínre, majd még följebb „emelik”, egy emeleti irodáig. Mikor Tünde elhallgatott, András várta a folytatást. És, kérdezte. Hogyhogy és, csodálkozott a lány.

András hirtelen rájött, hogy Tünde gúnyolódásnak veheti, ha megkérdezi, hogy hova fog még tovább „emelkedni” az apja. Eszébe jutott Gajzné figyelmeztetése, hogy soha senkivel ne politizáljon, egy múltbeli katonatiszt fia számára ez veszélyes. Visszaszívta a kérdést, illetve föltett helyette egy másikat. Hazakísérjelek?

Ebben a pillanatban sűrűn esni kezdett. Beszaladtak a buszmegálló

várakozófülkéjébe. Tünde futott elől, nagyon is sebesen szedte a lábait, András csak a végcélnál érte utol. Ő is lerogyott a padra, a lendülettől a lánynak ütődött a válla. Tünde, szintén vállal, viszonzotta a lökést. Nevettek. Szúrja a szemét, mert ő kopasz, mondta Tünde. András nem kérdezte meg, hogy ki, azonnal kapcsolt. A lány gondolatai folyamatosan a hajvágás problematikája körül keringtek. „Kopasznak” Som Dezsőt nevezte.

Tünde soha eddig nem beszélt tiszteletlenül az ifivezetőkről, a szapora lélegzetvétel valamint a lökdösődés következtében föllazult a fegyelmezett viselkedése. A Jávor Kálmánra bízta a piszkos munkát, fintorgott, de ő átlát a szitán, Som többször nehezményezte annak a látványát, ami neki nincs. Tudod, mi a legfölháborítóbb, fordult András felé. Már nem szimplán gúnyolódott, hanem a haragtól és a méltatlankodástól szikrázott a szeme. Hogy olyan biztosak magukban. A kiértékelésnél egy szóval sem említették, hogy legközelebb esetleg ő már nem jön. Nem jössz, kérdezte András. Egyenes válasz helyett Tünde tudatta a fiúval, hogy rögtön fölhívta az apját, de az nem állt mellé, szerinte épp eleget kivételeztek már a lányával, aki visszaélt a helyzettel. Túlfeszítette a húrt.

Megérkezett a busz. A lány fölpattant a lépcsőre, onnan szólt vissza, hogy akkor most hazakíséri-e őt András, vagy sem.

+

Hazakísérte, és gondolataiban még sokáig visszajárt Tündéék házának a bejárata. A kapu két oldalán vastag kőoszlop állt, egyenlő szárú háromszöget tartott, melynek domborművében bányászalakok hajlongtak csákánnyal a kezükben, védősisakkal a fejükön. Az oszlopoktól jobbra-balra, széles, vízszintes sávban ugyancsak a bányászok nehéz munkáját bemutató domborművek kerültek. Mivel ezek a figurák alacsonyabban helyezkedtek el, az arcukat is meg lehetett figyelni. Különböztek egymástól, András elképzelte, hogy az egyiket Szabó elvtársnak hívják, a másikat Balog elvtársnak, a harmadikat Kutas elvtársnak stb. Mégis kicsit egyformák is lettek, az egyformaságtól pedig elszántak, félelmetesek. Andrászt Gajzné folytonosan óvatosságra intette, most fölfogta, hogy ő és az anyja micsoda veszélybe sodornák magukat, ha szembeszállnának ezekkel a könyörtelen szinte-egyformákkal. Egy magas, vállas vājár az utcai járókelők felé forduló pózba lett kifaragva, onnan lehetett tudni, hogy mi a munkaköre, hogy a fúrójára támaszkodott. Andrásra nagy hatást gyakorolt a látványa, föltételezte, hogy a Tünde apjáról mintázták, ezért laknak itt. Épp meg akarta kérdezni, amikor a legnagyobb meglepetésére Tünde közölte, hogy náluk nincs otthon senki, jöjjen föl hozzájuk.

A kapu mögött fehér márvánnyal burkolt előcsarnok következett. Középen lépcsősor vezetett az emeletre. A kőkorlát mindkét oldalon egy-

egy szoborral kezdődött, persze ezek is bányászok voltak. Az egyik csákányt vetett át a vállán, a másik a nagy, csontos öklét tartotta előre. Mindketten védősisakot, védőszemüveget viseltek, András fenyegetőnek találta a jelenlétüket. A bakancsuk is azt sugallta, hogy minden ellenséget eltipornak, aki belép.

A harmadik emeleten kiszálltak a liftből, Tündéék lakása rögtön szemben nyílt. Benn is minden új és fényes volt. A nappaliban a polcokon sok egyforma, szintén új és fényes könyv között és előtt kisebb-nagyobb fém és porcelán serlegeket helyeztek el. Egy üveges szekrényben kitüntetéseik sorakoztak, ugyancsak fémből vagy porcelánból, vörös selyemből varrt, háromszögletű párnácska tartozott hozzájuk. Az ülőgarnitúra alacsony asztalának közepén András Lenin csillogó, aranyszínű mellszobrát ismerte föl. Megdöbbsent, náluk otthon elképzelhetetlen lett volna a gyűlölt személy, még ha kicsinyítve is, viszont tudta, hogy az érzéseit ajánlatos eltitkolnia. Különös módon pillanatnyilag nem is kellett eltitkolnia semmit, minden tetszett neki. A falon, az egyik festményen szintén Lenin volt látható. Beszélt, munkásoknak, szuronyos puskás katonáknak, sapkában, mérgesen hadonászva egy gőzmozdony lépcsőjén. Feje fölött a szürke felhők összekeveredtek a mozdony fehér gőzével, fekete füstjével, a távolabbi horizont a festő ügyessége révén valahogy mégis piros lett.

András közelebb ment a földig érő ablakokhoz. Meg kívánta szemlélni, hogy mi is van ott tulajdonképpen, mert távolabbról vizsgálva nem jött rá, mit lát. Az ablakon kívül szabályos erkélykorlát húzódott, de olyan közel, hogy nem lehetett sehova kilépni. Ha valaki kinyitotta az ablakot, és nekidőlt a korlátnak, úgy érezhette, hogy erkélyen áll, valójában a szobában tartózkodott.

Ezt akarjátok, hallotta maga mögött Tünde kérdését. Hátrafordult. A lány a tükör előtt a két keze mutatóujját és nagyujját a füle fölötti magasságban két oldalról befelé nyomta a hajába, mintha az ujjai ollók lennének.

Megcsörrent a telefon, Tünde odaugrott, fölvette. Nem mondott mást a kagylóba, csak azt, hogy „igen”, de többször. Ezt a vontatott, undok hangját András nem ismerte.

Hamar lerázta a telefonálót.

Közölte Andrással, hogy az apja titkárnője hívta, az apja úton van hazafelé, a fiúnak azonnal távoznia kell.

Kilépve a kapun, András még egyszer szemügyre vette a domborműveket, szinte áhitattal. Próbálta maga elé idézni Tünde apját, a fúrót tartó, elótéri szobor látványa alapján. Körülnézett, hátha épp jön, de nem jött. Úgy érezte, hogy azok, akik ilyen házakban lakhatnak, rendkívüli emberek. Hirtelen úgy gondolt a hadifogságban eltűnt, második világháborús katonatiszt apjára, mintha egy itt lakó gondolt volna rá. Lehetségesnek tartotta, hogy mégiscsak bűnös. Jó, hogy eltűnt, szólalt meg benne életében először egy hang, ami

rögtön el is némult. Szívesen élne ilyen házban, az itteni lakók nem félnek, mint ő meg az anyja, állapította meg.

Ez utóbbi hitében Som Dezső megingatta. A következő szolgálat idején az ifivezető ismét fölcsapott utasnak. Elégedetten nyugtázta, hogy András a lyukasztást követően az új társának, egy Kóródi Bea nevű, rövid hajú lánynak szabályosan visszaadja a jegyet, mégis jelzett a fiúnak, hogy foglaljon helyet mellette a padon. Kevés volt éppen az utas, akár beszélgethettek is volna, viszont a közelben ott várakozott a társ. Som legyintett, annyit mondott, hogy majd máskor.

Kiértékelés után félrehívta Andrást. Rögtön belevágott a közepébe. Ugye sajnálja, hogy Kovács Tünde már nem vasutas? Semmi baj, ez emberileg érthető. Különben meg a lány maga döntött, a haját választotta. Nem jól mérte föl a helyzetet, ezzel rontotta a jövőbeli lehetőségeit. Az igazat megvallva különben se lennének ezek a lehetőségek olyan jók. Az apját leváltották. Az ellenforradalom utáni új pártvezetés fokozatosan leselejtezi a korábban kiemelt, „gyorstalpalón” kiképzett, a mai föladatakra alkalmatlan kádereket. Ez Andrásnak jó hír, jelentette ki. Amikor a fiú fölkapta a fejét, az ifivezető átölelte a vállát, kissé magához húzta. Nem csodálkozik, hogy csodálkozik, tréfálkozott, majd egyszer elmagyarázza az összefüggéseket. Megkérdezte, hogy a fiú tudja-e, mit mondott Kádár János elsőtítkár. Andrásnak sejtelve se volt róla. Jellemző, ingatta rosszallóan a fejét Som, rólad szól, mégis elkerüli a figyelmedet. Amiben persze hibás a pártpropaganda, nem hatékony. „Nem az számít, hogy honnan jössz, hanem hogy hova mész!”. Ezt mondta Kádár. Új irányt vesz a káderpolitika, ezért javasolta András fölvételét a vasúthoz. Gondolhatja, nézett jelentőségteljesen a fiú szemébe, hogy egy volt katonatiszt fiának akadtak ellenzői. Meglep, kérdezte, hogy ezt is tudjuk rólad? András mélyen maga elé bámult. Hát ne lepjen meg, mondta Som, ha az nem lepett meg, hogy akkor nem kérdeztünk az apádról. Megjegyzem, tette hozzá, neked magadtól kellett volna mondanod. András büntudattal bólintott. Az ifivezető előzőleg elengedte András vállát, most ismét átfogta és megszorongatta. Az a szerencséd, hogy nálam már akkor se számított a származás.

+

Andrást szünetidőben ifivezető táborba hívták. Helyszínül az Úttörőváros hatalmas területének egy részét jelölték ki, mely faházakat, étkezdét, sportpályát, egy huszonöt méterszer tíz méteres fürdőmedencét valamint egy gyülekezőhelyet foglalt magába, ahol a reggeli zászlófelvonás és az esti zászlófelvonás történt. A két időpont közt a nemzetiszínű és vörös kelmék érdektelenül lógtak, felvonáskor és leeresztéskor viszont minden szem rájuk szegeződött. Hogy mikor érnek már föl, illetve le. Ez fogta keretbe

a napjaikat. András kapott egy programot, amelyben időpontok, előadás-foglalkozás témák követték egymást, de Som Dezső fölvilágosította őt, hogy nem kell mindent komolyan venni, elég, ha naponta egy-két politikai, ideológiai „fejtágitóra” beül egy kicsit. Az viszont nem mindegy, figyelmeztette, hogy melyik futballcsapatba válogatnak be, s nem közömbös a jövőd szempontjából az sem, hogy melyik csapatnak drukkolsz nézőként. Megígérte, hogy a csapatösszeállításokon rajta lesz a szeme, valamint kilátásba helyezte, hogy mindig közölni fogja a fiúval, mikor, kiknek a győzelméért lelkesedjen.

Estéknként az ifivezetők krémje Somék faházának teraszán gyűlt össze, András volt az egyetlen „halandó”, akit meghívtak maguk közé. Som előre figyelmeztette, nehogy kifejtse a véleményét bármiről is a várható viták során. A legjobb, ha meg se szólal, szögezte le, András mégis sikert aratott. A társaság tagjai újra meg újra rápillantottak, látták a mosolygó arcát, ennyi elég volt. Persze a kis „kalauzhoz” való viszonyulásukat az határozta meg, hogy tudták, Som Dezső patronáltja. Az ifivezető ráadásul a viselkedésével nyomatékosította ezt. Mindig maga mellé ültette, sőt szinte alátolta a széket. Finomságokkal kínálta, ragaszkodott ahhoz, hogy ő, Som Dezső saját kezűleg töltsse ki az italát.

A házuk távolabb esett a többitől, a társaság mégis halkan, duruzsolva beszélt, a vitás pontokon sem emelték föl a hangjukat. Nem is nagyon voltak vitás pontok. Egyetértettek abban, hogy a Kommunista Ifjúsági Szövetség (KISZ), melynek tagjai voltak, nem megfelelően működik, a jelenlegi országos vezetőség tagjainak többsége alkalmatlan az új feladatokra. Eleinte rövid, bizonyos italok elfogyasztása után hosszan részletezett történetekkel szemléltették a véleményüket, illetve erősítették az előttük szóló igazát. Egyetemre készültek, többen közülük politikai főiskolára. Magától értődőnek látszott számukra, hogy a jövőt, méghozzá a nem is távoli jövőt, különféle pozíciókba kerülve, ők fogják meghatározni. Gúnyos, cinikus beszólásaik ellenére élvezték az életet, nyíltan néven neveztek azokat a lányokat, akikkel lefeküdtek a táborlakók közül, és azokat is, akiket ezután szándékoznak lefektetni. A kubai fehér rum és a szovjet vodka mellé jelentős mennyiségű sör ömlött le a torkukon. Magyar bor, szovjet pezsgő is, a tábori vacsora után. Második meg harmadik vacsoraként minőségi magyar szalámit és kolbászt valamint csehszlovák és kelet-német sajtot fogyasztottak.

Az „Akarnokok Bizottsága” (így nevezték magukat) csak egyetlen lányt túrt meg az esti összeröffenések idején, Terit. Kicsi volt a melle, lapos a fenéke, körülbelül annyira szórtlanul ült, mint András. A szexuális részletéknél távozott, mintha dolga akadt volna, és csak később tért vissza. Egyszer András is épp abban a pillanatban pattant föl, mint a lány. Som az iránt érdeklődött, hogy hova megy. Fázik, mondta a fiú, hoz magának egy pulóvert. Az ifivezető vállat vont, de megjegyezte, hogy legközelebb eleve

hozzon magával, ha ilyen kényes. Nem parancsolóan, nem is gúnyosan hangzott, de nem is szimplán megkérte, látszott a tekintetén, hogy valami jár a fejében.

Előzőleg Som málnaszörp helyett kubai rumot töltött András poharába. Csak az ízéért, egy picit, mondta mentegetőzve a többieknek, mert az általános iskolás vasutasok hivatalosan nem fogyaszthattak alkoholt. András sört is kapott kísérőnek. Nehéz volt a feje, mintha az húzná, követte Terit, aki egy darabig a fiú szálláshelye irányába tartott. Amikor viszont a lány balra fordult, ösztönösen ő is. Teri érzékelte, hogy kitart mögötte, de úgy tett, mintha nem vette volna észre.

Az Úttörővárost úgy alakították ki, hogy több erdőfoltot meghagytak a területén az eredeti növényzetből. Teri még akkor is azt színelte, hogy egyedülletre vágyik és gyanútlan, amikor jócskán eltávolodtak a házaktól és a nyüzsgő zajoktól. Szándékosan nem reagált a mögötte haladó lépteinek a recsenéseire se.

Miután belépett az útjába kerülő erdő szélső fái közé, visszanezézett hirtelen. Meglepődés helyett intett a kezével a fiúnak, hogy jöjjön. Még beljebb húzódott a fák közé a sűrűbe. András is odaért. Olyan szűk volt a hely, hogy egymáshoz súrlódott a testük, András mellkasa a lány melléhez. Teri több évvel idősebb volt, de nem magasabb. A kicsi mellek is melleknek érződtek, és a lány még ki is düllesztette őket. Nekivetette a hátát egy fa törzsének, és eddig András számára ismeretlen, fölajzott tekintettel végiggusztálta az előtte álló kiszemeltjét. Főként a fiú szűk nadrágja kötötte le a figyelmét, az öl tájéka. Hirtelen ellökte magát, a fiút nyomta a fához. A vékony termetét meghazudtolva, nagy erővel préselte Andrást a fatörzs és a saját teste közé, s rögtön rá is cuppant a fiúszájra, mielőtt az bemozdulhatott volna, hogy valamit mondjon. Andrásnak az jutott az eszébe, hogy ha Tündével eljutottak volna eddig, az is ilyen lett volna-e. Teri nem elégedett meg ennyivel, valamit még nagyon akart. Arcával eltávolodott András arcától, várva, hogy a fiú visszacsókolja, majd amikor ez nem történt meg, dühösen folytatta ő. Úgy kezdte, hogy nagyot harapott a másik szájszélébe. András fölszisszent, mire Teri belesuttogta, vagy inkább behörögte a másik szájba, hogy mi van, fáj. Mintha épp ezt akarta volna. András föltételezését alátámasztotta, hogy a lány rögtön utána megmarkolva a nadrágját, a heréit olyan erővel nyomta egymásnak, hogy ez is fáj. András fölszisszent, Terit nem érdekelte. Türelmetlenül gyúrta az öl nadrág takarta domborulatát, úgy, mint aki mérges. András egyáltalán nem értette, hogy mit várnak tőle, harapások, fájdalmak árán, Terit viszont nem foglalkoztatta, mit nem ért. Letérdelt, kigombolta András nadrágját, az alsónadrágot lejjebb ráncigálta. Nem bizonyult nehéz műveletnek. Sem a harapástól, sem a gyúrástól nem teltek meg vérrel András barlangos testei, a fasza puhán engedelmeskedett az áthelyezésnek. Ha nem is lógott, nem is képezett akadályt. Teri viszont

nagyon akarta azt a valamit, amiről András egyelőre nem sejtette, hogy pontosan mi is. Túrt, várta, hogy kibontakozzon a terv. Teri egyik tenyerével nekitámaszkodott András combjának, másik kezével pedig megemelte a bizonytalanul himbálózó testrészt. András lepillantott, különösnek találta, hogy az a valamije egy vadidegen lány szájához ennyire közel helyezkedik el. Viszont kedvezően hatott rá, hogy Teri, a korábbi vadsággal ellentétben, finom csuklómozdulatokkal, lassan, úgyszólván áhítattal húzgálta rajta a bőrt. A stílusváltás meghozta gyümölcsét. A barlangos testekbe áramlani kezdett a vér, bár András ezt ugyanúgy nem szándékosan idézte elő, mint azt, amikor nem áramlott. Rá, mint Gajz András úttörővasutas kalauzra változatlanul semmilyen hatást nem gyakoroltak a történetek, a faszta mégis keményedni, nőni, vastagodni kezdett. Amin Teri annyira föllekesült, hogy az orrával közel hajolva hozzá, mélyeket szippantott. Andrásnak ekkor, mondhatni a legeslegutolsó pillanatban, szóbeszédék, bizonyos fényképek jutottak az eszébe, szinte emlékeként, azt az érzést keltve, hogy ez vele már megtörtént.

Teri föltehetőleg elégedett volt azzal, amit az orra tapasztalt, kitétotta a száját, bizonyos, úszás közben planktonokkal táplálkozó halfajtákhoz hasonlóan, kerek nyílást formált belőle, és előre bukó nyakmozdulattal a szájába csúsztatta a most már kőkemény testrészt. Mélyre engedte be, mint aki legszívesebben lenyelné. András elképzelte, hogy lenyeli, lenyelik őt részenként, még mindig tudott másra gondolni. Odahallatszott a táborból valakinek a gitározása. Amikor ez megszűnt, kanálcsörömpölés következett.

Az csak természetes, hogy Somnak be kellett számolnia, persze négyszemközt. Az ifivezető nem lepődött meg, András megkérdezte, hogy miért nem. Som fölemelte az asztalról a kubai rumos üveget, ráérősen letekerte a kupakját, belekortyolt. Jelentőségteljesen rábámult a pártfogoltjára, várta, mennyire jó a fölfogó képessége, és amikor a fiúnak még mindig nem derengett, miért kapott szeszes italt aznap este, Som Dezső kifejtette, hogy Teri nem véletlenül tartozik a szűkebb társaságukhoz. Az apja a Párt, azaz a Magyar Szocialista Munkáspárt legfőbb testületének a tagja. Rögtön utána sajnálkozva megállapította, hogy András nem volt eléggé résen. Hogyhogy résen, kérdezte a fiú. Na, jó, én is hibás vagyok, szögezte le Som, nem tájékoztattalak, hogy fölkeltetted az érdeklődését, és nem figyelmeztettelek, hogy van egy szenvedélye. Milyen szenvedélye, értetlenkedett András. Som szeme kikerekedett. Hát az, amit te is tapasztaltál! Én is, kérdezte a fiú. Som nevetve legyintett ekkora naivság hallatán, majd elkomorodott. Nem szabad lett volna azonnal engedned a vágyának. Ha halogatod, fölcsigázod, bármire képes lett volna érte, ez pedig jól jöhetne nekünk, mármint az apja miatt. Az összeköttetések, a kapcsolatrendszer, ez a legfontosabb, emelte föl a mutatóujját az ifivezető. Így viszont lehet,

hogy nem tudjuk majd kihasználni ezt a nexust, mert túl hamar megkapta azt, amit akart, és nem kell neki még egyszer, hanem dobni fog. Dobni, csodálkozott András. Som nagyon nagyot sóhajtott. Nem ismered, milyenek ezek! A magunkfajtának észnél kell lennie, jobban, mint gondolnád. Alkalmazkodunk, dörgölözünk, mikor mi az igény. Alázatoskods, megfelelő ideig. Másként nem megy, csak ezen az úton juthatsz előre. Azt hirdetik, hogy a népé minden, és korlátlanok a lehetőségek, de tulajdonképpen a belső kör, a lényeg, zárt. Oda benyomulni nem akármilyen mutatvány. Ha nem akarod minden idegszáladdal, nem sikerül. Márpedig csak úgy tudjuk megváltoztatni ezt a világot, ha mi lépünk a helyükbe.

+

Igaza lett Somnak, Teri másnaptól levegőnek nézte. András járt a nyomában, a lány tudomást se vett róla. Mikor véget ért a táborozás, tőle egyedül nem búcsúzott el, illetve elbúcsúzott, de a csoport többi tagjától puszival, neki pedig csak intett a kezével, távolodóban. E pillanatokban gyönyörű alakja, megfelelő formájú fenéke látszott lenni. András szemében ő volt a legszebb nő a világon.

Senki nem vette észre Andrásan, hogy bánatos. Ugyanolyan csendesen és udvariasan viselkedett, mint addig, és folyamatosan mosolygott. Utóbbin, mármint, hogy úgy látszódjon, hogy mosolyog, ha akar, se tudott volna változtatni. Sommal állt bizalmas viszonyban, tőle érdeklődött. Hol lakik? Tőle is csak akkor, mikor már nem bírta magában tartani az elkeseredését. A tábor fől számolásának teendői közepette az ifivezető nem kapcsolt azonnal, kiról van szó. Hát a Teri, világosította föl András. Som megijedt, úgyszólván megrémült, kihullott a kezéből a kulacsa, ráesett az asztalra, egy üveg pohárra, ami összetört. A legeslegutolsó adag szovjet vodkát őrizgette benne, közvetlenül a távozás előtt kívánta föl hajtani, hogy ellensúlyozza a melankóliát, amely táborbontáskor elhatalmasodott rajta. Oda ne menj! Legszívesebben kiáltotta volna, ám mivel mások is tartózkodtak a közelben, sziszegte, a mutatóujját a szájára szorítva. Miért? András nem vette tudomásul, hogy halkán kellene beszélnie, a természetes hangján kérdezte. Som ugyanazt az ujját végighúzta az asztalon az üvegdarabok között. Megszagolta, majd meg is nyalta, remélve, hogy egy ilyen csekély mennyiségű vodka is jó hatással lesz rá. Veszélyes, válaszolta. András meglepődött. Miért? Somon attól, hogy mégiscsak hozzájutott vodkához, többszöri ujjnyalással, de nem elegendő mennyiséghez, az alkoholelvonás tünetei ütözköztek ki. Hogy lehettem ilyen állat, üvöltötte, a pohártörmelékre meredve. Miért, ismételte meg a kérdést András. Miért, miért, miért, rikácsolott az ifivezető, majd rögtön megbánta. Bocsáss meg, kérte, és halkán folytatta. Ott örök vannak. Megmondanám nekik, hogy ismerem a Terit, ellenkezett

a fiú. Som óvatosan, hogy ne vágja meg a kezét, egy papírlapra rakosgatta rá az üvegcserepeket. Még csak az hiányozna, mondta. Fölüzennének neki, ő pedig egyszerűen letagadná, hogy ismer. Jó esetben. Rossz esetben azzal vádolna, hogy zaklattad, mi több, meg akartad erőszakolni. András elképedt. Ő?

Minden kanálcsörömpölésre vagy ahhoz hasonló zajra előjött az az élmény, amit a fánál átélt. Az eset után, ha magának csinálta a kezével, a Terinek küldte azt, ami kilövellt.

Gondolta, lezárja a múltat, hivatalosan bejelentette, hogy befejezi a vasutas munkát. A tanulmányaira hivatkozott, az általános iskola utolsó évét kezdte. Som megértően viselkedett, kifejezte a reményét, hogy ők azért majd tartják a kapcsolatot.

* Részlet a szerző Könyvhétre megjelenő, *Edd meg a barátodat!* című regényéből.

